

RÖSTER I RADIO-TV

Nr 29 • 11 – 17 juli 1970

1:50 inkl. moms

UNDERBARA UPPBLÅSBARA EMELIE!

Vi provflög inför TV-debuten

FOTO: BERTIL S. SON ÅBERG

de första ENTUSIASTERNA

AV LARS MALGEFORS OCH BERTIL S:SON ÅBERG (FOTO)

Om "Emelie" finns kvar om två år så är ni världens duktigaste ballongfarare! Så sade mr Don Piccard 1968. Han vet en del om luftballonger för han är brorson till stratosfärprofessorn. Åfors Raket- och Ballong-klubbs 17 medlemmar, mest småländska glas-, silver- och textilkonstnärer, kan börja sträcka på sig. "Emelie" bör svälla av stolthet. Spricka kan hon inte. Vi har provflugit henne inför den förestående TV-debuten.

Har ni, kära läsare, någonsin flugit luftballong? Nej, det har ni inte. Om ni inte råkar vara medlem i Åfors Raket- och Ballongklubb i Småland. Ballongfarare är nästan lika sällsynta som astronauter.

Men vi haver åkt luftballong. Vår fotograf haver det. Enstaka TV-producenter och filmfotografer haver det också. Det var mycket behagligt, mycket sällsamt och precis lagom äventyrligt.

Ballongen "Emelie" är ett fridsamt och stort och stadigt feminin, när hon väl blivit uppblåst och stigit till väders. Vi klev ombord en lugn och vacker högsommarkväll i utkanten av Dala-Järnas flygfält. Vi steg några meter, så högt att myggen inte hängde med längre. Sen stod vi stilla, drev kanske lite grann mot närmaste skogsbryn. Ballongföraren, silversmed Per Arne Lundahl, höll gasolbrännaren på sparlåga. Man gjorde den bekanta men ändå säregna erfarenheten att det inte var ballongen som steg uppåt utan marken som sjönk under oss.

Men mycket sjönk den inte. "Emelie" var tjudrad. I en lina under oss hängde en snygg klase kvinnliga småländska keramiker och textilkonstnärer och såg till att vi någorlunda höll oss kvar på jorden. Man hann aldrig tänka på att den flätade ballongkorgen egentligen hade ganska låg kant innan man var nere hos myggorna igen, kravlade sig ur korgen och överlät skyddshjälmen till nästa flygare.

"Emelie" är Sveriges enda luftballong. Hon har registreringsbokstäverna SE — ZZA och typen heter Piccard AX-6. Hon är gul och blå och röd och vit och vacker då hon svävar mot skyn. I nedpackat tillstånd får hon plats på en liten bilsläpvagn, ett litet bylte som man har svårt föreställa sig att det kan svälla upp till 1.600 kubikmeter eller ungefär rymdinhållet i tre vanliga trummare.

Ballongen ägs av Åfors Raket- och Ballongklubb. Den är van- Egen stationerad i Transjö i Småland. Ballongfararna utgörs mest av konstnärer i trakten. Aktiva medlemmar är bl. a. glaskonst-

Familjeballongen "Emelie" fylls med gemensamma ansträngningar. Bertil Vallien hänger i ballonghöljet för att få upp öppningen som Per Arne Lundahl riktar brännarens lågor emot. I wirearna hänger keramikern Ulrika Hydman och textilkonstnärinnan Liselotte Jörgensdotter. På ballongkorgens kant Björn Ramél, som ankare längst bak TV-producenten Lennart Wetterholm.

närerna Erik Höglund och Bertil Vallien.

Det är väl orättvist att påstå att "Emelie" är ett resultat av tråkigheten på landsbygden. Ballongidéerna tog form för att man ville ha något påtagligt gemensamt att samla sig kring.

En av medlemmarna, Göran Werf, hade experimenterat en del med raketer och bl. a. skickat upp en tre meter hög bjässe till c:a 20.000 meters höjd. Men stratosfärraketer är ganska opersonliga tingestar, de är egentligen inget som man kan samla barn och blomma omkring.

Ballonger är betydligt mysigare. Konstnärerna började med att göra ballonger i glas, i keramik, i papper, i silver. Så småningom beslöt de sig för att skaffa en riktig ballong.

Man skrev till luftfartsmyndigheterna och bad om tillstånd att få flyga ballong. Myndigheterna svarade inte ens på breven. Ambetsmännen var övertygade att det

bara var fråga om ett galet skämt från några tokiga konstnärers sida.

Mr Don Piccard, som konstruerar och säljer ballonger, tog dem däremot på allvar. För 20.000 kronor fick smålänningarna köpa en 20 meter hög och 16 meter bred ballong. Mr Piccard kom själv över till Sverige från USA för att lära de nyblivna ballongägarna att sköta sitt luftfartyg.

Han blev lite betänksam då han såg i vilken terräng de svenska ballongflygarna tänkte flyga. Han hade aldrig sett så mycket skog som det fanns i Småland. Och så få riktigt vänliga landningsplatser.

(Forts. på sid. 16)

TV1 TORSDAG 16 JULI
20.00 Dessa fantastiska smålänningar i sin
charmiga ballong. **PÅ SVT**

▲
Som en dånande
blåslampa fungerar brän-
naren då Bertil
Vallien fyller "Emelle" med
varmluft. Det gäller att
hålla tungan rätt i mun och
akta mustaschen.

Inget dåligt tält det här!
Bertil Vallien och
Björn Ramél håller upp
ballonghöljet inifrån så att
varmluften ska
kunna strömma in.

Över huvudena på ballongfarna Lundahl, Vallien och Ramél hänger brännaren, som sänder en 4 meter hög låga upp mot ballongöppningen och värmer upp luftbubblan inuti.

Gumman trodde att värme-pannan flög i luften!

Han sa så här: Om er ballong finns kvar om två år är ni världens duktigaste ballongflygare.

De två åren har snart gått och "Emelie" lever i högönsklig välmåga. Även om fru Lundahl, textilkonstnärinnan Liselette Jörgensdotter, då och då måste rycka in och med konstförfarna fingrar sy ihop en och annan reva i nylonhöljet. Höljet kan inte flamma upp av eld, det kan däremot "smälta".

Ballonghjältarna är också helt intakta. Så när som på att de fått hår och skägg lite svedda av gasolbrännaren som levererar varmluften som ballongen flyger på.

Men en cyklist som körde i diket i förskräckelsen då "Emelie" dök upp över huvudet på honom fick nog några ordentliga skrubb-sår.

Och en gumma i Moheda var nära att få hjärtslag då "Emelie" svävade in över gården samtidigt som föraren drog på med gasbrännaren, som kan låta som en jättelik blåslampa. Hon trodde att det var värmepannan som flög i luften!

"Emelie" väcker nämligen uppseende var hon visar sig, trots att både hon och hennes härskare är tämligen blygsamma. Så länge det inte finns några markerade övergångsställen för luftballonger utefter vägarna undviker hon dem. Annars blir det lätt trafikchaos där hon drar fram.

På flygbevakningens radarskärmar blir "Emelie" gärna en besynnerlig prick, konstig för att hon rör sig så sakta. När ballongen var ny hände det att jaktflyget gick upp för att ta sig en titt på det sällsamma flygande tefat som visat sig på radarskärmen.

Det var kanske inte så underligt att Luftfartsstyrelsen inte tog de småländska ballongfararna på allvar i början. Flygning enligt principen "lättare än luften" förekommer mera sällan numera. Men idén är gammal. Det är förresten jämnt 300 år sedan en lärd jesuitmunk gjorde de första ritningarna till en varmluftsballong. Drygt 100 år senare, 1783, for de första människorna till väders med bröderna Montgolfiers skapelse.

I vårt land finns det bara två utbildade ballongförare än så länge, Per Arne Lundahl och fru Margareta Afors, maka till bruket. Men Bertil Vallien blir klar i sommar.

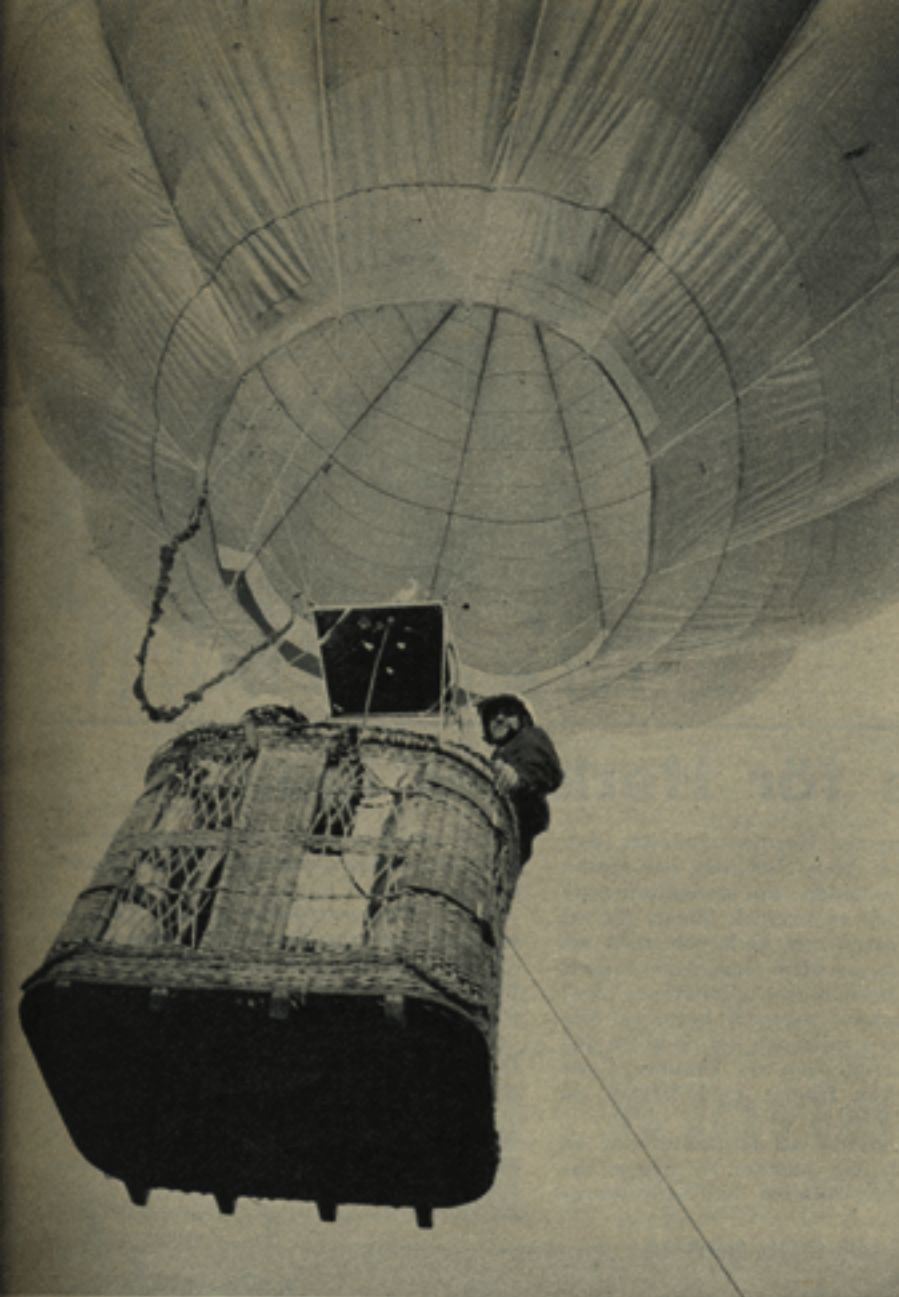
"Emelie" har ingen rival i Sverige. I USA lär det finnas ett 60-tal varmluftsballonger, i Europa ett 15-tal. Men Afors-gänget planerar att bygga sig en helt svensk ballong med svenska firmors hjälp. Ballongkorgen ska bli av äkta småländsk glasfiber.

Några flygare och flygvärdinnor på SAS har också planer på att skaffa sig en ballong.

"Emelie" tänker inte erövra Nordpolen. Hon far helst på kortare små söndagsutflykter. Det längsta hon flugit är 3 mil. Hon kan stiga till 4.000–5.000 meter, men föredrar att inte gå högre än 200–300. Bäst trivs hon då hon svävar fram en liten bit ovanför trädtopparna.

I höjddled rör hon sig snabbt och lydigt, i sidled är hon mer eller mindre självsvaldig. Ballongfarare får finna sig i att segla dit vinden vill.

"Emelie" stiger och sjunker allteftersom luften i henne värms upp eller kyls ned. Tre gasolbrännare som hänger i öppningen

"Emelie" har gått till väders, seglar iväg mot nordväst från Dala-Järna. Ombord är Bertil Vallien och Per Arne Lundahl. De rapporterar per radio att fem älgar står och fånstirrar upp mot dem. Två timmar och 17 kilometer senare går de ned på en skogsväg — den enda på många mils omkrets. "Emelie" har fullbordat sin 51:a flygning.

under ballongen svarar för värmeförseln. Fyra seriekopplade gasolruber finns i korgen. Ett reglage för gastillströmningen är det viktigaste manöverorganet. Man kan också öppna en ventil i ballonghöljet för att vid landning släppa in kalluft och få ballongen att sjunka.

Med gasolbrännarens hjälp värms luften i ballongen upp till ca 130 grader. Lyftförmågan är givetvis beroende av den allmänna lufttemperaturen. I hett sommarväder kan det vara ganska svårt att fylla ballongen — likaså om det blåser. Lättast fylls och stiger "Emelie" vintertiden. Ballongen drar för normalflygning 19 kg prophan-gas per timme. Det kostar ca 20 kronor.

I luften seglar "Emelie" stilla och värdigt. Hon är en grann, majestätisk syn. Besväret med henne är egentligen start och landning.

Det kan vara knepigt att rikta brännarens låga rätt in i det fyra meter stora runda hålet i ballongens botten, där varmluften ska strömma in och fylla höljet. Det kan vara ganska drygt att veckla ut det stora nylonhöljet. Ett par man brukar gå in på insidan och hålla upp höljet för att luften ska strömma in. Det finns många rep och wirar att dra i. Ballongen får inte drivas iväg på egen hand. Men när alla vecken har fyllits ut och "Emelie" reser sig upp i all sin glans är det en syn väl värd mödorna.

Landningen kan också vara lite kinkig ibland. Det har hänt

att "Emelie" gått ner med två stora granar inuti sig. Ballongfararna har alltid såg och kniv med sig för att kunna bärja sig själva och "Emelie".

Man står vanligen i kontakt med markpersonalen med hjälp av radio, men det är ändå inte så lätt att tala om var man råkat hamna. Det är en ädel tävlan mellan dom som flyger och dom som är kvar på marken: ballongfararna sätter en ära i att ha lindat ihop "Emelie" innan de blir hittade och hämtade.

"Emelie" är lättare än luften — fast hon kan bära tre ballongförare och en sammanlagd vikt på över 500 kg — men hon är inget lättfärdigt fruntimmer. Hon visar sig sällan för pengar. Hon låter inte sina svällande former besudlas av reklamtexter, trots att hon fått feta anbud. Hon är inte heller tävlingslysten — fast hon blivit sju i en flygtävling i USA.

— "Emelie" är ett medium genom vilket vi träffas och har roligt, säger ballongföraren och klubbordföranden Per Arne Lundahl, Växjö. Ballongflygningen är en lek med vuxnas värderingar. Vi har funnit glädje, kamratskap, ökat sinne för förståelse och hänsyn mot varandra tack vare "Emelie".

Den högtsyftande leksaken "Emelie" ska nu också bli TV-kändis. Bengt Feldreich gör ett program omkring henne tillsammans med producenten Lennart Wetterholm och fotograf Björn Bondesson. "Emelie" ska stiga upp från Kronobergs gamla slottsruin i hjärtat av Småland.